

BUREEL :
DIESTERSCHE STRAAT, TE
SINT-TRUIDEN.

AENKONDIGINGEN

15 c^m PER REGEL.

Brieven, artikels, geld,
franco toe te zonden.

HET RECHT

NIEUWS- EN AENKONDIGINGSBLAD.

VADERLAND.

GODSDIENST.

VRYHEID.

INSCRIVING :

OP ALLE POSTKANTOOREN

REKLAMEN

40 c^m PER REGEL.

Opsteller Uitgever,
HUB. DE COCQ-CRETEY.

Dit blad verschijnt tweemaal per week, des woensdag en des Zaterdag, by den Opsteller-Uitgever HUBERT DE COCQ-CRETEY, te Sint-Truiden. — Jaerlyksche inschrijving voor Sint-Truiden, 5 fr.; vrachtwy voor alle andere plaatsen des ryks, 6 franken; voor Holland, 7 fr. 50 c.

DE GODSDIENST.

Te Charleroy zyn zware onlusten uitgeborsten. De oorzaak van dien opstand ligt grootendeels in het gemis aen christelyk onderwijs en aen godsdienst, iets waarvan zoo vele mynwerkers zoo weinig belang maken, of beter, wat men hun belet te genieten en te onderhouden.

Dat de godsdienst noodzakelyk is voor de samenleving en, om zoo te spreken, byzonder voor den werkmansstand, dit bekennen de grootste staetsmannen; dit bekennen Napoleon I, hy die de samenleving zoo goed kende.

M. Wasseige sprak zaterdag in de Kamer over de aengelegenheid van het christelyk onderwijs en, zinspelende op de onlusten in den Borinage onstaen, vroeg hy of dit onderwijs niet krachtadiger zou zyn om zulke droeye en bloedige tooneelen te voorkomen, dan wel de sabel en het geweer. En op de ministeriele banken heeft men daerop geantwoord met eenen spottlach !...

De godsdiensthaet verblindt onze doktrinairen, en liever dan te steunen op den heilzamen invloed der Kerk, gebruiken zy weleer de brutale magt en het geweld om de samenleving aeneen te houden. Zeer wel, liberalen, maar zyt gy zeker van altyd de sterkste te zyn ?

Op het huidige uer houdt men zich in de Kamer veel bezig met het onderwijs, met de kwestie der scholen voor volwassenen. Twee representanten willen deze scholen aen het beheer der wet van 1842 onttrekken.

Die twee sprekers zyn waerlyk kortzigtig; het oogmerk is zeer slecht gekozen ter staving hunner argumenten. Nu dat de werkende klas zoo wreed gesteiderd wordt door gebrek en tyden, nu dat zy meer dan ooit troost en steun noodig heeft, goeden raed en wys beleid, nu wil men haer den heilzamen invloed des Godsdienstes ontrukken in welken zy alleen deze lenigingen kan vinden.

In den Borinage, in die werkmansstreek, berst er oproer uit; de wapens kletteren, het bloed stroomt en het staal maakt slagtoffers. Welnu, in het byzyn dier betreuenswaardige feiten, zou men den werkmans van godsdienstonderricht berooven, daer echter de grondstelsels van het Evangelie een toom voor de hartstogten en een sterke teugel voor alle baldadigheid zyn.

Ja, wy aarzelen niet het te zeggen, de oorzaak der onlusten welke tydelyk onder de mynwerkers uitbersten, ligt niet alleen in de afwezigheid van werk en geldwinning, maar veel meer in het gemis van Godsdienst en christelyke opvoeding.

De minister Pirmez is ook van gedacht dat de wet van 1842 op de scholen voor volwassenen moet toegepast worden. Hy drukt zich volgender wyze uit :

« Ik moet bekennen, onder welkdanig oogpunt, niet te kunnen aanveerden dat het aenleeren van de zedeleer en van den godsdienst als een byvoegend of weinig belangend deel van het lager onderwijs verklaerd worde.

Hoe! gy zoudt, onder de voornaemste punten, het stelsel van maten en gewigten hebben, en de groote vraagstukken die het nauwt in verband staen met hetgene er in den mensch verheven is, zoudt gy tot den tweeden rang verschuiven!

Het bestaan van God, de menschelyke verantwoordelykheid, het toekomstige leven, alwaar het goed zal geloond en het kwaed gestraft worden! Die verzedelykende gedachten, magtige helpers van 't maetschappelyke orde, aenzien als geene groote waarde hebbende! Ik haper niet het te zeggen, 't is onmogelyk! «... Het is geenszins op het oogmerk dat droeye gebeurtenissen verpligt hebben zynen toevlugt te nemen tot de schrikkelykste werking der stoffelyke magt, dat wy moeten denken aen de ongelukkige klassen die zedelyke elementen te ontnemen, die intoomen, aenmoedigen en troosten. »

Misnoegen en gemor kan men wel, door wapenen en krystoestel, eenigen tyd inoos-

men en doen zwygen, maer deze geweldige middelen zullen het niet by voortduer tegenhouden; eens zal het algemeene verschrikkeliker dan ooit uitbersten en, lang betoegeld, alsdan vollen toom geven aen zyne ontworpen plannen.

Dus zot men er zich ook ernstig moeten op toelaggen om de grondige oorzaak op te zoeken van de wanorders die zoo dikwyls in den Borinage uitbersten.

Dat men niet zegge dat dit enkel komt uit oorzaak der slechte tyden en by gebrek aen werk. In 1848 hadden de mynwerkers eenen hevigen krisis; zy doorstonden hem moedig en rustig; in 1861 was dit hetzelfde geval; zelfde gelatenheid en moed. En thans maekt men maer zoo aenstonds oproer. Dit is regt zonderling.

Het is gevolgelyk niet te denken dat het ongelyk uitsluitend langs den kant van den werkmans is. Hy heeft voorwaer groot ongelyk met geweldadigheden te gebruiken, maer wy bedoelen hier de eerste oorzaak.

Onze werkmansbevolking is denkelyk niet tot zoo verre van goeden zin ontbloot dat zy, onder een wys en kundig bestuer, haer zoo dikwyls aen zulke schandige tooneelen zou overgeven.

Wat het ook zy, wy herhalen het, men diende het lot van den werkmans grondig te onderzoeken en er de noodige verbeteringen aen toe te brengen.

Zulke tooneelen immers zyn betreuenswaardig en men moet ze door deftige middelen zoo veel mogelyk voorkomen. Dit maekt eenen slechten indruk op 't land en is verderfelyk voor de overige takken der nyverheid.

PIUS IX.

Er waren onrustwekkende tydingen in omlaep nopens de gezondheid van den Paus. Een telegram uit Rome doet in eens die geruchten en daerby de ongerustheid ophouden. Hy meldt ons dat de gezondheid van Pius IX op 1 april niet ongehouden had « zeer goed » te zyn. Dezelfde depeche meldt nog : « Dynsdag avond, om vyf ure, heeft de Paus in rytuig op den Corso gewandeld. Hy heeft de hem omringende menigte gezegend. »

OVERAL DEZELFDE.

Alles is nog niet gezegd over de kwestie van het burgerlyk huwelyk in Oostenryk; men weet dat er de heerenkamer dezer dagen eene wet gestemd heeft betrekkelyk het burgerlyk huwelyk, welke wet eene openlyke schending is van het Konkordaat, dat over eenige jaren gesloten is geweest tusschen den Keizer van Oostenryk en Z. H. den Paus.

Ten gevolge der valsche grondstelsels in zake van godsdienst, door keizer Joseph II, in Oostenryk ingevoerd, was het onder de volksklas van zekere provinciën van dit ryk de gewoente geworden, het huwelyk in de kerk voor niets meer te tellen, en zich te vergenoegen met het huwelyk op het stadhuis of het burgerlyk huwelyk.

Dat daeruit groote ongeregelheden moesten spruiten, valt ligt te bedenken; ook trok Z. H. Pius IX, in zyne hoedanigheid van geestelyke vader dier katholyke bevolking, de aandacht op dien toestand van Keizer Frans-Joseph die, ook het geluk van zyn volk ter herte nemende, erin toestemde, tegelyk als zyn gouvernement, een konkordaat te sluiten met Rome, by welk het oostenryksche gouvernement de verpligting op zich nam, het burgerlyk huwelyk onder die arme verdoolde katholyken, niet meer toe te laten vooraleer het huwelyk was ingezegend door den priester.

Deze maatregel, sedert eenige jaren in die eenige oostenryksche provinciën toegepast, begon de heilzaamste vruchten voort te brengen, als nu de francmaconnery, vertegenwoordigd door de meerderheid der heerenkamer, eene wet gestemd heeft die door 't gouvernement wierd voorgedragen, en welke, uit name der persoonlyke vryheid! de verpligting van het godsdienstig huwelyk af-

schaft en daerdoor het bestaende konkordaat met Rome onder de voeten treedt.

Zoo zyn de liberale gouvernementen overal dezelfde: onder voorwendsel dat ze geene eerediensten erkennen, verklaren ze den oorlog aen de katholyke religie.

Men twyfelt grootelyks of keizer Frans-Joseph de nieuwe wet met zyn handteeken zal bekrachtigen.

EXPEDITIE NAER ABYSSINIEN.

Men schryft uit het kamp van Antalo, 17 february :

« Men begrypt niet, dat koning Theodoor nog niet sedert langen tyd door zyne soldaten vermoord is. Hy pleegt afschuwelyke wreedheden, zelfs op zyne aanhangers. De vrouwen worden niet gespaerd. Verscheidene van haer zyn op barbaersche wyze ter dood gebracht.

« Onlangs beklom hy eene helling; hy riep zyne soldaten rondom zich en zyne lans zwaaijende, zegde hy :

« — Gy zyt een hoop ellendigen! Ik ken u; indien gy durfde, zou er geen enkele onder u zyn, welke my niet zou doden. Maer, lafaerds, gy durft niet, en alvorens er iets dergelyks moest plaets hebben, zou ik u allen eigenhandig neersteken; ziedaer hoe ik u zou behandelen.

« Zich daarna plotselings omwendende, stak hy zyne lans dwars door het lyf van eenen soldaat, welke zich achter hem bevond. Daarna bleef hy ongewapend voor hen staen; zyne lans was in het lichaem van den soldaat blyven steken. In plaets van op hem toe te springen, buigden de soldaten zich tot tegen den grond, en verklaerden dat zy zyne slaven waren en zich geheel op zyne genade beriepen. »

WANORDERS TE CHARLEROY.

Men leest in de *Union de Charleroy*, 10 april :

De rust is thans overal hersteld. Het grootste getal der werklieden hebben het werk hernomen.

Ziehier feiten die bewyzen dat de werkers opgestoot zyn geworden : « een werkmans van Farcennes bevestigd, naby den put van de *Epine*, eene beurs te hebben zien overhandigen aen de ruststoorders; hy zegt de beurs aengerackt te hebben, er moesten zoo een 700 fr. in zyn. De persoon die ze gegeven heeft, zegde : moed, myne vrienden, morgen zullen wy ons weërien.

Men meldt ons ook dat een geloofwaardig persoon van Châtelet een stuk van 20 fr. aen eenen opstandeling heeft zien geven.

Charleroy, 31 maart, 5 ure 's avonds. — Uiterlyk is de dag nog al kalm geweest, maer de opstand smeult nog onder de asche. De werken zyn hernomen in den put *Trieu-Kaisin*, waer zy gisteren waren gestaekt geworden; in tegendeel zyn zy verlaten daer waer men gisteren werkte. Het schynt dat er eene verstandhouding tusschen de werklieden bestaat. Het is bewezen dat er geld onder de opstandelingen is uitgedeeld geworden.

Men schryft uit Tamines, 27 maart : Mej. Celine Gerard, wetende dat haer vader, de bestierder-gerant, en M. Dupont, directeur, afwezig waren, ging nog 5 ure naer den koolput en wel op het oogenblik dat zy wist dat er 500 oproerlingen te *Wauferece-Baulet* waren, die zich naer den *Hazard* gingen begeven.

« Dat moedige meisje, vergezeld van haeren broeder, de massa werklieden ziende aankomen, ging hen te gemoet, hield de aenleiders tegen en vroeg wat zy wilden : « Wy willen, zegden zy, dat de werklieden uit de putten boven komen. » Meijuffer Gerard gaf seffens last aen den meester-mekanicien, Jan Sprumont, in de myn te dalen en de werklieden te doen boven komen.

Een der oproerlingen gedreigd hebbende de koord door te snyden, trad Meijuffer Gerard tot hem en zegde stoutweg : « Ik verbied u aen de koorden te raken. » De oproerling ging achteruit. Een ander wilde een

der meestergasten op 't lyf vallen. Meijuffer Gerard sprong tusschen beiden en de bedreiging had geen gevolg.

Meijuffer Gerard sprak tot de werklieden en deed hun zien, dat zy niet door geweld uit de moeijelykheid zouden geraken, waerin zy zich bevonden. De werklieden luisterden en toen zy heen gingen gaf het kloeke meisje eenige tonnen bier aen de menigte, die uiteenging onder den kreet van : leve Meijuffer Gerard!

KIEZINGEN VAN JUNY.

Wy lezen in eene Brusselsche briefwisseling :

« Ook zien wy reeds de maend juny van verre opdagen. Uit Luik wordt my geschreven dat de katholyke party zal worstelen tegen den heer Bouvier, te Marsche tegen den heer Orban, te Neufchateau tegen den heer De Moor, te Philippeville tegen den heer Lambert. Men denkt niet dat de liberalen te Bastogne de worsteling wagen tegen den heer Van Hoorde. Te Brugge zyn de katholyke kandidaten reeds aengeduid : daer moet de zegeprael van het voorledene jaer gehandhaefd, en de stoet der oppositie in de Kamer versterkt worden. Ook willen de heeren Valkenaere en Van Nieuwenhuize geen nieuw mandaat meer en de heer Devrière zou wel vragen om te mogen gaen wandelen, maer het ministerie houdt dien droeven sire by den kraeg.

De gunstige voortekens zyn te Brugge, te Marsche en te Philippeville. Integendeel te Yperen schynt men den moed verloren te hebben, of liever wat eene jammerlyke zaak is, men schynt in droeve persoonlyke mededingen gewikkeld te zyn.

Het Kongres van Mechelen had eenen pryskamp uitgeschreven voor het beste werk over de *opvoeding der meisjes*. Twee antwoorden waren toegezonden, een handschrift van 225 bl. in folio, en een van 325 bl. in 8°.

De jury, gelast met het beoordeelen dier stukken, heeft den prys onder beide opstellers verdeeld; het zyn de heeren De Clèves superior van de bisschoppelyke Zendingen, te Binche, en Fr. Nouwen, leeraer van godsdienst in 't gesticht der Zusters van Liefde, te Loon (Limburg).

De heer Fr. Nouwen is gekend als vlaemsche letterkundige, en heeft in zyn gewrocht, dat de jury een « schat van kostelyke waeremeningen » noemt, de verdediging van de moedertaal niet vergeten.

« Indien ik (zegt hy) met open hart spreken kon tot de belgische onderwyzeressen, ik zou hun aanbevelen zich minder geestdriftig te toonen voor Frankryk, van welke vele onder hen de taal spraken, ik zou vooral aen de onderwyzeressen der in Vlaenderen gelegene gestichten zeggen dat zy niet geheel en gansch zouden laten medeslepen door de zeden en den smaak voor het Fransch en hen vragen, een blyk van vaderlandsliefde, de moedertaal grondig te onderwyzen, aen de vlaemsche leerlingen tot welke klasse die ook behooren mogten.

WAT ZIT ER ONDER.

Zoo haest de herinrigting des legers en de vermeerdering van het jaerlyksche aendeel gestemd waren, heeft het ministerie niet meer aengedrongen opdat de Kamer besliste over de andere kwestien welke met de verdediging des lands in verband staen, zoo als de daerstelling van een reserve-leger by middel der burgerwacht, de op te bouwen fortificatiën op den linken oever der Schelde te Antwerpen, te Dendermonde, enz. Al met eenen keer is het militaire vuer uitgedoofd geworden, en de ministers hebben zich onder dit opzigt stil gehouden als muisjes.

Wat mag er daer onder zitten? Het ministerie had meermaels verklaerd dat al deze kwestien aen hetzelfde plan toebehoorden; dat zy samenhangig waren; dat de verdediging des lands niet geschieden kon zonder de daerstelling van een reserve-

